

Dat is alles wat er over „de kwestie“ staat. En dit is officieel.

Was het verslag in de „grooten“ bladen dan, al of niet opzettelijk, niet al te vol met dikke woorden? Waarom?

Intusschen — we zijn er blij om.

Ook dit eert o.i. de vereeniging méér, dan datgene wat de kranten vertelden.

Hier is wijsheid en voorzichtigheid.

Ook al valt er over te praten.

Maar dat zal ik doen in het betrokken orgaan. Zelfs „al verdien ik er niets mee“).

J. WATERINK.

³⁾ Zetter, hier behoort een teeken te staan, dat bedoelt, dat iemand iets met een lachend gezicht, in alle vrijheid, achtersend, zegt. J. W.

WIJSBEGEERTE.

Iets over zielkunde.

Lezen in de ziel van een ander.

III.

De methoden, die ons den weg wijzen, om te lezen hetgeen er in de ziel van den ander omgaat, waren, voorzoover we ze een vorig maal bespraken, alle zulke methoden, die wachten tot de verschijnselen zich voordoen, — tot er op een of andere wijze iets is te merken.

Men gaat daar eenvoudig empirisch te werk met de gegevens, die er zijn.

Maar het kan ook anders.

Ik kan ook pogen de verschijnselen, die mij iets zeggen omtrent het innerlijk van den persoon, dien ik onderzoek, te voorschijn te roepen. Ik kan opzettelijk een prikkel doen gewaar worden, waardoor mijn proefpersoon een bepaalde reactie laat merken.

Dit heeft veel voor. Immers op die manier behoeft ik niet te wachten, tot zich de eene of andere knobbel vertoont; ik behoeft niet een groot stuk schrift van iemand in handen te hebben, — waar hij natuurlijk allerlei kwesties zich voordoen, die het onderzoek kunnen bemoeilijken; maar bovenal, ik kan pogen allerlei factoren, die mede een rol spelen bij het ontstaan van een verschijnsel uit te schakelen.

Wat evenwel het allerbelangrijkste is, is dit: door opzettelijke proefnemingen, door het zoogenaamde experiment, kan ik een willekeurigen toestand een willekeurig aantal malen in het leven roepen. Het is natuurlijk van groote beteekenis, het leven te kunnen beluisteren, en de levensuitingen te kunnen waarnemen. Maar van meer gewicht is het, wanneer het gelukt inlichtingen te kunnen inwinnen in en bij en over het leven der ziel en in en bij en over de natuur zelf.

En dat daarbij de mogelijkheid bestaat, dat men geheel willekeurig, al naar de eigenschappen van de natuur zelf zulke eischen, op een bepaalde wijze en onder bepaalde omstandigheden de proeven, die genomen zijn, een oneindig aantal malen kan herhalen, is een feit van het grootste gewicht.

Nu moeten we wel voorzichtig zijn, en ook eerlijk tegenover de natuur zelf.

Immers, hoezeer we ook dankbaar zijn voor het vele, dat de experimenteele zielkunde in de laatste jaren ons gaf, toch moeten we nimmer vergeten, dat dit experimenteeren dikwerf een kunstmatigen factor inbrengt in het leven. Stel u voor, ik doe een proef met een spin. Dan kan die proef me heel veel leeren. En omtrent de mogelijkheden, die er in het instinct van die spin zijn, omtrent de gewoontevorming b.v. van zulk een spin, kan ik zeer interessante dingen ontdekken, die me ook bij de beoefening van de zielkunde gewichtige dingen kunnen zeggen. Maar wat ik deed was toch altijd een experiment. Het geschiedde onder die en die omstandigheden, onder die bepaalde voorwaarde, in dat bepaald milieu. Het is steeds de vraag, of de spin ook zoo gedaan zou hebben ingeval het beest in een tuin of in een oud gebouw haar vrije leventje kon leven.

Wanneer ik experimenteer, dan is er altijd de factor, dat er het experiment is. En dat experiment op zichzelf is ook een ding van invloed en van beteekenis voor de psychische constellatie in het moment, dat de proef wordt gedaan.

En daarom is er ongetwijfeld de noodige voorzichtigheid te betrachten bij het nemen van proeven, althans bij het trekken van conclusies uit de gevonden gegevens.

Maar er is ook wel degelijk een vorm van experiment, waarbij deze bezwaren nimmer kunnen gelden.

Wanneer een onderwijzer op school de leessnelheid van een kind controleert, wanneer hij opzettelijke waarnemingen doet in verband met de mogelijkheden, die de aanleg van het kind biedt, dan kan dat wel degelijk zoo geschieden, dat dat kind van dit onderzoek niets merkt. Wanneer men, zooals ook al meer gedaan wordt, wil nagaan, op welke wijze de menschen reageeren op allerlei woorden, die hun worden toegesproken of toegesproken, dan bestaan er reeds allerlei methodes, waardoor het mogelijk wordt, dit alles te doen op zulk een wijze, dat de proef het karakter van het opzettelijk experimenteeren al meer verliest.

Bovendien bestaat er bij hen, die zich voor allerlei proeven geven ook zooiets als het op een proef geoeftend zijn, dat wil zeggen, ze kunnen leeren zuiver te reageren, en ze kunnen gewonnen aan het „proefpersoon“ zijn.

Het ligt in ons voornemen in eenige artikelen, die volgen, over deze z.g. experimenteele zielkunde te handelen.

Maar voor we daartoe komen moet er een principiële vraag besproken worden. En dat is deze: hoe verhouden zich de resultaten van de experimenteele zielkunde tegenover de beginselen, die wij omtrent de ziel en haar wezen belijden.

Ik bedoel nu niet de vraag te stellen: zijn de tot dusver gevonden resultaten al of niet met dat beginsel te rijmen, zijn ze er gemakkelijk of slechts moeilijk mee in overeenstemming te brengen — maar wel meen ik dit: hoe verhoudt zich in het algemeen het feit tegenover het beginsel?

En dan kan ik met verwijzing naar hetgeen juist in deze weken in het hoofdartikel door onzen eindredacteur wordt besproken, en met een verwijzing naar het door Prof. Grosheide in 1917 op den Universiteitsdag gehouden referaat, wel zeggen, dat omtrent die verhouding onder ons wel een min of meer goed omlijnde opinie bestaat. De beginselen blijven ons een richtsnoer, en zij blijven heerschen ook op het terrein van de zielkunde.

Wanneer we dan ook op dit gebied ons bezighouden met het experiment, dan vergeten we nimmer, dat we te doen hebben met een ziel, die werkelijk en zelfstandig bestaat. Dat die ziel onsterfelijk is, en dat het wezen van die ziel door experiment nimmer kan worden benaderd.

Door het experiment kunnen we slechts de verschijnselen constateeren.

Maar nu hebben we juist de experimenteele zielkunde noodig om ons over het leven van de ziel in het algemeen, en over dat leven in bijzondere gevallen het noodige licht te verschaffen, dat wil zeggen: om ons aan de feiten te helpen.

Hoe hoog we het beginsel ook schatten, dat beginsel leert ons nimmer b.v. antwoord te vinden op de vraag, wat het beste is linkshandige kinderen maar linkshandig te laten, of hen te leeren werken met de rechterhand; het beginsel leert me nimmer, dat in mijn ziel een bepaald ritme steeds overheerscht; het kan me nooit inlichtingen geven over de vraag, of het met het oog op de vermoeidheid van een leerling op school ook gewenscht is om de zooveel minuten een kleine pauze te geven; dat beginsel zegt me niets omtrent de kwestie van den prikkelendheid en de prikkelhoogte, en de wet van den onderscheidingsdrempel, zooals we die als de wet van Weber-Fechner kennen, zou de meest principiële geleerde zonder onderzoek, zonder experiment nimmer hebben gevonden.

Maar wél is het noodig, dat ons beginsel ons gaat leiden, zodra het aankomt op de verklaring der feiten. Immers die hangt ten nauwste samen met datgene, wat we omtrent het wezen der ziel gelooven.

Er zijn bovendien momenten, waarin we kunnen komen te staan voor de vraag, wat in een bepaald geval waar is, het feit, of het beginsel. Stel het ware mogelijk, dat iemand op experimenteelen grond meende te kunnen aantonen, dat de ziel wel sterfelijk was (hetgeen wel nimmer iemand zal pogen te bewijzen); — maar in zulk een geval zouden we onmiddellijk zeggen: met alle goede bedoelingen van den onderzoeker zullen we rekening houden, maar wat hij zegt is onwaar — niet omdat wij met ons onderzoek het tegendeel hopen te bewijzen, of omdat we vinden, dat zijn bewijzen niet voldoende zijn, maar omdat we den moed hebben hier heel sterk aprioristisch (met een van te voren ingenomen standpunt) op te treden en te zeggen: Gods Woord zegt het anders, dus kan het niet waar zijn, wat men beweert. Dat standpunt zal misschien hier of daar worden belachen. Maar we zijn voor zulke lachbui niet bang. Trouwens, ieder onderzoeker is bevooroordeeld, in dien zin, dat hij een eigen principe heeft, waarnaar hij werkt.

Maar ook dit standpunt eischt, dat we zoo eerlijk mogelijk komen tot de feiten.

Dat is: inductief te werk gaan.

Dat we met het beginsel komen tot de gevonden resultaten.

Dat kan men dan een soort deductie noemen.

En zoo kunnen we zeggen, dat het lezen in de ziel van den ander ons moet worden geleerd, behalve door introspectie, door datgene, wat het experiment ons omtrent de ziel en haar mogelijkheden zegt.

Maar dan steeds zoo, dat ons beginsel een leidende positie houdt, wanneer we gaan verklaren en wanneer we de feiten gaan brengen in verband met het wezen van de ziel.

J. WATERINK.

LITERATUUR EN KUNST.

Een Pinksterzang van Gezelle.

Enkele malen reeds deden we uit de Feestliederen van de stichtelijke dichters onzer letterkunde een keuze, om ter gelegenheid van het Pinksterfeest

ook deze rubriek van ons blad van het Pinksterwonder te doen spreken. 't Waren meest verzen uit den kring, die in de 18e eeuw zich toelegde op de verrijking van het kerkgezag, den kring van Ahasverus van den Berg, Bruining, van Winter, Bosch e.d. Belijdende poëzie dus, die de stemming der ziel vertolken wilde bij de gedachte aan het Pinksterwonder en den rijkdom der Pinkstervertoosting, in 18e eeuwse bewoording van min of meer didactisch karakter.

Daarnaast nu willen we ditmaal onzen lezers een geheel andersoortig Pinkstervers voorleggen, een zuiver persoonlijk gedicht, door het luiden der Pinksterklokken geïnspireerd en daarom veel meer dan de vorige een stemmingsvers.

't Is het dichtje „Cinxen“ van Guido Gezelle. Het dateert uit zijn laatste levenstijd Pinkster 1898 (hij stierf November 1899) en is gemaakt te Kortrijk, vlak voor zijn vertrek uit de hem lief geworden parochie naar Brugge, waar hij Bestiender werd van het Engelsche klooster.

't Was een tijd van zomerbloei en zonnefleer, een tijd, waarin de schoonheid der natuur den natuurdichter bij uitnemendheid boeide, zooals verschillende gedichten uit zijn „Rijmsnoer“ bewijzen en bovendien maakte de gedachte aan het komende scheiden van een plekje, dat hem diebaar geworden was, den dichter teruggetrokken. Hij was liefst alleen, alleen met z'n gedachten en z'n liefde.

Ook op dezen Pinksterdag zal hij alleen en in die stilte, die ook een stilte was voor zijn ziel, na de dagen van spanning om het op handen zijnde vertrek, begon het luiden van de kerkklok tot hem te spreken.....

't Is stille, Cinxendag, en, over 't plekken vloers, van waar ik heen zie en schouwen kan daarboven, de hemelsblauwe lucht, en hoore ik niemendal, 't en zij, voorbijgeschoven, een langzaam bellen, dat, herhalende eens en nog, zegt: „Komt te kerkewaard, met mij den Heere loven.“

't Is stille en kerkewaard vervoere ik mijn gedacht, vervoere ik heel en al mijn innewaardste wezen, tot voor Uw voeten, God, die uit het duister graf zijt heerlijk opgerezen; die in Uw kerke rust en daár, in 't hoogste blauw terwijl het kloksen luidt, mij Uwen naam laat lezen.

De klokkenzang deed op dezen Pinksterdag alzo de Pinkstergedachte voor den dichtergeest oprijzen: Christus, op den Paaschdag heerlijk uit het graf opgestaan en straks glorievol ten hemel gevaren, heeft zich op den Pinksterdag in de Kerk woning willen maken onder de menschen, rust daar, dat is, blijft daar, om van de menschen aangebeden te worden.

Een Roomsche gedachte, zeker, maar die aandoens verruimd wordt door wat volgt. Want in het opzien naar den blauwen zomerhemel las de dichter in het tintelend azuur den name Gods, en daardoor zag hij de Kerk groter en wijder, dan de plaats, waar het altaar zich bevindt en zijn gedachten heengetrokken waren, besefte hij Gods alomtegenwoordigheid in haar vollen rijkdom, en hij vervolgde:

O, groote kerke Gods, o hemelwelyen, daer het minste mensch van al, bij nachten of bij dagen, U in de sterren kan aanschouwen, groote God, zoover zijne oogen dragen, en in de blauwe lucht des hemels!... Kerke Gods gewijde kerke, wie zal U te schenden wagen?

Zoo luidt de Cinxen-meditatie van Guido Gezelle. Als steeds in zijn poëzie groeit hier uit het gevoel voor de openbaring Gods in de wonderen der schepping, de aanbidding, maar, in de stemming van den Pinksterdag, komt hier in 't bijzonder de gedachte aan de Kerk, die op den Pinksterdag ontstond, naar voren. Wel wordt niet gesproken van de uitstorting van den Heiligen Geest en van de wonderen en teekenen, die met de kerkinstuering gopaard gingen en haar bezegelden, maar het „eeuwiglijk bij mij blijven“, de Troost van de komst des Geestes, ruist toch door dit dichtje heen, en is het lofaccorderd ervan door den jubel van Gods grootheid, die in het blauw van den hemel geschreven staat.

Een geloofshied, geïnspireerd door klokkenzang! Onwillekeurig rijst daarbij voor ons geestesoor de figuur van een man, óók alléén met zichzelf tot wien óók de roepstem der kerkklok uitgaat, maar dan op den Paaschmorgen: Faust!

En ook hij hoort de stem, die tot hem komt... maar, zijn wederwoord is het bekende: de hoedschap hoor ik wel, alleen.... mij ontbreekt het geloof!.....

Juist door zulk een tegenstelling blijkt de rijkdom, die in Gezelle's Pinksterzang ligt, opgesloten.

Hem ontbrak het geloof niet en daarom verstond hij ook de boodschap, die hij hoorde, vond hij ook den troost, dien de Pinksterdag schenkt.

C. T.

PERS-SCHOUW.

De „Lichamelijke oefening“.

Nu we verleden week over de Olympische bezig waren moesten we onzen lezers verzoeken, niet kwalijk te nemen

dat we ge-
artikelen,
die in het
ning tot v
en in het
zullen vol
dr D. J. v
landsche

Van d
gingen:
gymnast
dwang;
vleesch,
ijke vol
van onz
ging; de
verstaan
den pu
gelijk h
beteeken
daad we
dell van
verstaan
lichaams
als daar
el kleed
dan de
hebben,
Godzalig
worden,
lus gelui
altijd na
kanttoek
de verva
opvoedin
zin, aser
nietlegger
Calvin,
leekent:
ning“ ni
of hande
alle mo
goddiene
ten, nede
bi, grijk
uitlegging
dat hier
van zult
mensche
strijde te
alle in
toegernst
I. p. 58
Bijkla
taling en
hoofstuk
schreef I
zine dag
het zich
van het
Godzalig
A: „verh
zen te o
tinging m
de waarh
In v. I
eenige di
als opzie
te weten,
Het w
tot Godz
tot weim
dingen m
en des t
is niet t
staat, als
zorging v
beteekene
'tverband
sluiting a
verrichtin
en te hei
Timothee
Hij onthi
van wijn
reeds hij
weten, di
van zeer
lus) hem
te geven
De Ap
nig betee
zonde be
zonden, t
zaligheid
hem in h
is tot al
tegenwoor
Deze S
gen de l
uitwassen
streden o
mede saa
melijke o
en van l
geestelijk
bemen.

Het is ni
weer dispu
als dat, ge
middel is, t
krijgen voor
Verklaring
taling, dan

We haald
herinnert o
tinsklok“ v
lezen in: